

De lozingen van de stof pyrazool vanaf het Limburgse chemiecomplex Chemelot houden waterbeheerders en drinkwaterschappijen al maanden in de greep. De normen voor industrieel afvalwater, oppervlaktewater en drinkwater vertonen veel te weinig samenhang. Uiteindelijk moet de rechter het verlossende woord spreken.

Chemiecomplex Chemelot (foto: Wikimedia Commons)

Lozingen in Limburg leggen tegenstellingen in normering waterkwaliteit en drinkwater bloot

Chemische stof pyrazool zet waterbeleid op scherp

Door Adriaan van Hooijdonk

Zoetwatermosselen en watervlooiën merkten als eerste dat er begin juli een vreemde chemische stof door de Maas stroomde. Waterleidingmaatschappij Limburg (WML) gebruikt deze diertjes om de waterkwaliteit te monitoren. In het drinkwaterreservoir bij Heel en Beegden sloegen de mosselen aan en sloten hun schelpen. De watervlooiën begonnen sneller te bewegen. “Dan weten wij dat het mis is”, liet het waterbedrijf weten aan nieuwssite 1Limburg. In een watermonster uit de Maas bleek een verhoogde concentratie van een dan nog onbekende stof te zitten en direct staakte WML de inname van Maaswater voor de drinkwaterproductie. Ook startte het bedrijf een zoektocht naar de herkomst van de stof. Het spoor leidde naar een zijtak van de Ur, die weer uitmondt in de Maas. Daar loost Sitech Services het effluent van de afvalwaterzuivering van het chemische-industriecomplex Chemelot. Onderzoek van kennisinstituut KWR toonde vervolgens aan dat het om pyrazool ging, een tussenstof die onder meer gebruikt wordt voor de productie van geneesmiddelen, bestrijdingsmiddelen en kleurstoffen. De verontreiniging in de Maas leidde er ook toe dat in

de zomer ook de Zuid-Hollandse waterbedrijven Evides en Dunea stopten met inname van water uit de Maas.

Ontstaan problemen

De chemische stof in de Maas bleek afkomstig te zijn van de biologische afvalwaterzuiveringsinstallatie van Sitech Services op het Chemelot-terrein. Een ‘state-of-the-art’-installatie, benadrukt woordvoerder Loek Gussenhoven van Sitech. De zuivering die het afvalwater van veertig chemische fabrieken op het complex behandelt, haalt normaal gesproken een rendement van meer dan 99% voor pyrazool. De problemen in zomer waren ontstaan toen een van de chemische fabrieken tijdelijk was stilgelegd voor onderhoud en er geen pyrazoolhoudend water in de afvalwaterzuivering kwam. Toen de fabriek weer in gebruik genomen werd en er weer pyrazoolhoudend water naar de zuivering stroomde, bleken de bacteriën ‘ontwend’ te zijn die stof voldoende af te breken. Nadat de problemen met de lozingen aan het licht waren gekomen, heeft Sitech een deel van het afvalwater gebufferd op het Chemelot-

Waterlooien en mossels reageerden op hoge concentraties pyrazool in het Maaswater nabij Heel en Beegden (foto rechts: WML)

terrein. In september kreeg het bedrijf van waterschap Roer en Overmaas toestemming om pyrazool te mogen lozen via zijn afvalwaterzuivering tot 60 microgram per liter per etmaal, met een piek tot 100 microgram.

De moeilijkheden waren daarmee niet voorbij. Zo kwam er eind oktober na schoonmaakwerkzaamheden in een fabriek op het Chemelot-terrein een te grote afvalstroom methanol in de afvalwaterzuiveringsinstallatie van Sitech terecht. Hierdoor raakte het biologisch proces verstoord en kon de zuivering pyrazool niet meer voldoende afbreken. Sitech nam direct maatregelen maar die konden niet voorkomen dat er een aantal uren een te hoge concentratie pyrazool werd geloosd, gemiddeld 170 microgram per liter. Ook de lozing van stikstof was boven de toegestane waarden van het waterschap.

Dwangsom

De piekwaarde in de lozing van pyrazool was reden voor waterschap Roer en Overmaas om eind oktober een dwangsom van € 50.000 op te leggen. Sitech Services vocht die dwangsom aan bij de voorzieningenrechter. Het bedrijf stelt dat de pyrazoollozingen binnen de vastgelegde stikstof- en CZV-norm vallen van de in al 2006 verleende watervergunning. Het bedrijf zegt dat beleid en wetgeving niet eenduidig zijn op dit punt. Volgens woordvoerder Gussenhoven is een dwangsom onredelijk omdat het bedrijf tijd nodig heeft het biologische proces in de afvalwaterzuivering verder te verbeteren om te kunnen voldoen aan de door het waterschap gestelde lozingswaarden van pyrazool.

De rechter stelt half november echter het waterschap in het gelijk en halveert bovendien de tijdelijke lozingsnormen, tot gemiddeld 30 microgram per liter en een piek van maximaal 60 microgram. Met name WML is verheugd over die aanscherping door de rechter, want het waterbedrijf was al niet helemaal niet gelukkig met de ruimere normen die het waterschap hanteerde. Het bedrijf legde de waterinname stil.

Lastige vertaalslag

De problemen met pyrazool tonen volgens plaatsvervangend directeur Marjan van Giezen van de directie Water en Bodem van het ministerie van Infrastructuur en Milieu dat de aansluiting van het drinkwaterbeleid op het waterkwaliteitsbeleid nog tot vragen leidt. "Daarbij gaat het met name om een goede vertaalslag tussen tijdelijke normen voor veilige drinkwaterproductie en de waarden

die in de vergunning voor oppervlaktewaterkwaliteit staan. Die kun je niet een op een vertalen. Want dan zeg je eigenlijk tegen een onderneming dat het water dat haar terrein verlaat als het ware gedronken moet kunnen worden. Dat is natuurlijk niet de bedoeling. Aan de andere kant wil je niet hebben dat een bedrijf zelf de concentratie van stoffen bepaalt en dat waterbedrijven er vervolgens maar voor moeten zorgen dat ze er drinkwater van maken."

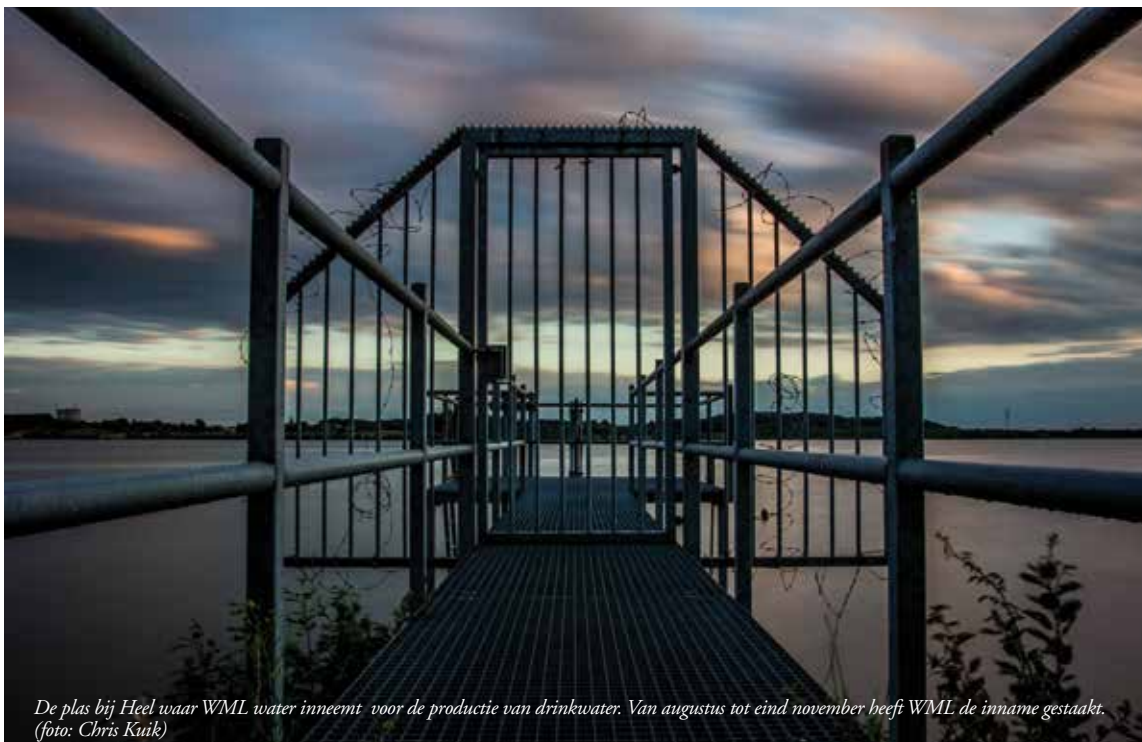
De partijen die bij de pyrazoollozingen zijn betrokken, zijn volgens haar op zoek naar een 'handelingsperspectief' bij dit soort gevallen van verhoogde concentraties onbekende antropogene stoffen. Er komen naast pyrazool immers ook andere stoffen in het oppervlaktewater voor die er mogelijk niet thuishoren of waarvoor nog geen toxicologisch onderbouwde norm is vastgelegd in de regelgeving, voor zowel de kwaliteit van het oppervlaktewater als voor drinkwater.

Maar het is volgens Van Giezen onmogelijk voor iedere stof die onderzoekers in het oppervlaktewater aantreffen, nieuwe normen op te stellen. "Het is efficiënter om te kijken naar een voorzorgwaarde die voor alle stoffen generiek kan zijn. Aan de hand van de beschikbare toxicologische gegevens kun je bepalen voor welke stoffen een aparte norm nodig is."

Omgevingswet

De belangenvereniging voor drinkwaterbedrijven Vewin vreest dat industriële bedrijven straks eenvoudiger kunnen lozen op oppervlaktewater. Dat heeft volgens beleidsmedewerker Lieke Coonen te maken met een verandering in de Omgevingswet waar de Eerste Kamer zich binnenkort over uitsprekt. "Daarin wordt het principe 'lozen verboden, tenzij vergund' omgekeerd naar 'lozen toegestaan, tenzij aangewezen als vergunning plichtig.' Dit past wel binnen het overheidsbeleid van minder regels en wetten voor bedrijven, maar het verslechtert de situatie. Als je dat principe omkeert, is het makkelijker voor de industrie om te lozen." Daarnaast pleit Vewin ervoor dat de Rijn en Maas een beschermde drinkwaterfunctie krijgen. Ook wil Vewin drinkwaterbedrijven betrekken bij het opstellen van vergunningen voor industriële complexen.

Directeur Water Roy Tummers van VEMW stelt dat er wel degelijk een verbinding is tussen het drinkwater- en waterkwaliteitsbeleid. "Het handboek Immissietoets biedt duidelijke regels voor waterbeheerders die met een vergunningaanvraag krijgen te

maken. Daarin staat onder meer dat ze milieukwaliteitseisen voor beschermde gebieden kunnen vaststellen.”

Tummers begrijpt niet dat Vewin drinkwaterbedrijven wil betrekken bij het opstellen van vergunningen van grote industriële complexen. “Drinkwaterbedrijven zijn immers belanghebbenden. Dus kunnen zij al op een vergunningaanvraag reageren als ze het er niet mee eens zijn.” Daarnaast wijst Tummers erop dat puntlozingen door de industrie al streng zijn gereguleerd. “Zo vindt er een uitgebreide en grondige analyse plaats van het effect op het ontvangende waterlichaam. Bedrijven die lozen hebben met strikte normen te maken die onderdeel vormen van de lozingsbeschikking. Bovendien moeten ze gebruikmaken van de best beschikbare technieken.” Niet de industrie maar diffuse bronnen, zoals de uitspoeling van meststoffen en bestrijdingsmiddelen uit de landbouw, zijn volgens Tummers de grootste veroorzaker van waterkwaliteitsproblemen. “Deze bronnen worden nog ontzien. Daar zou de drinkwatersector zijn pijlen meer op kunnen richten. En laten we vooral niet vergeten dat rivieren er niet alleen zijn voor de drinkwaterfunctie.”

Annemarie van Wezel, specialist chemische waterkwaliteit bij KWR Water Cycle Institute, benadrukt echter het effect die industriële emissies op de waterkwaliteit kunnen hebben. “Er zijn in Nederland bijna evenveel industriële als huishoudelijke emissiepunten. Bovendien is het effluent van de industrie veel variabeler door batchproductie, schoonmaak- en onderhoudswerkzaamheden en incidenten, zoals bij Sitech Services. Daar zouden waterbeheerders in de vergunning meer rekening mee kunnen houden”, aldus Van Wezel die tevens hoogleraar Water en Gezondheid is in Utrecht. “Bovendien kan de industrie nog extra zuiveringsstappen gebruiken, de technologie is beschikbaar en getest. Dat past ook in de bronaanpak die de overheid voorstaat.” ◆

Inname drinkwater

Pyrazool lost goed op in water en is daardoor lastig te detecteren. Deze zomer liepen echter de concentraties in de Maas op tot 90 à 100 microgram per liter. In de Rijn werden, mede door de lage afvoer, concentraties tot 14 microgram per liter gemeten. Die pyrazool zou door een Duitse chemiefabriek zijn geloosd. Het crisis-expertteam milieu en drinkwater (CET), onder voorzitterschap van KWR-onderzoeker Annemarie van Wezel, adviseerde het ministerie van Infrastructuur en Milieu de tijdelijk toegestane concentratie pyrazool te verhogen van 1 microgram per liter naar 15 microgram per liter voor de inname van water voor de drinkwaterbereiding. Uitgangspunten voor deze tijdelijke maximale waarde zijn dat de blootstelling niet langer duurt dan maximaal twee jaar en dat de emissies in de tussentijd zo spoedig mogelijk worden teruggedrongen.